

Vrtec Vrtec

1937 - 1938

VRTEC

VRTEC

Letnik 68

Štev. 9

Mlada njiva

Moja pot v Ameriko.

Dopolnil sem peto leto svoje starosti. Takrat še nisem vedel, kaj se godi po skalah, po gozdovih in drugje. Kako bi pač mogel vedeti, ko sem se še vedno držal matere za krilo.

Bilo je lepega poletnega dne. Sonce je veselo potovalo po nebu in trosilo gorke zarke na božji svet. Takrat se mi je rodila želja po mogočnem in učenem svetu. Oče je bil ta dan v službi, mati pa je pripravljala kosilo, da mu ga ponese. Sedel sem na pragu pred hišo in se oziral tja daleč čez hribe. »Tam mora biti Amerika,« sem vzkliknil skoraj glasno. Materi se je čudno zdelo, kaj počenjam, a vendar ni nič rekla.

Napočil je čas, ko je mati nesla kosilo. Rekla je, naj grem z njo. Jaz pa, da ne grem, ker me boli noga. »Pa ostani doma in pazi, da se ti kaj ne naredi,« je rekla in odšla. Jaz — ne bodi len — sem hitro oblekel praznično obleko, pobral vse, kar se mi je zdelo potrebno, in stekel na vrt po star lonec, da bi se z njim peljal čez morje. Pogledal sem še enkrat lepo domačo hišo, pogledal v hlev in pobožal ljubko kravico, rekoč: »Zbogom, Sivka!« Kakor da bi me razumela, se je obrnila za menoj in žalostno zamukala: »M, mu-u!« Odpravil sem se z dvorišča. Tedaj se je oglasil pes Muki. »Kaj, ko bi ga vzel s seboj,« sem se vprašal. Stekel sem v kuhinjo po vrv. Ker se mi je zdela predolga, sem jo skušal prerezati, toda takoj sem občutil ostrino noža na svojem prstu. Hotel sem zajokati, a sem se spomnil, da ni nobenega v bližini, ki bi me slišal. Privezal sem psa na vrv in sva šla. Takoj na cesti sem srečal sosedovega Jožeta. »Kam pa?« »V Ameriko!« »Kaj, da greš ti v Ameriko?« se je začudil. »S čim se boš pa čez morje peljal?« »O, ta lonec me bo lahko prepeljal!« »Pa srečno pot!«

S psom sva že dolgo potovala in ogledovala svet. Bila sva že zelo utrujena. Tedaj sem ugledal potok. »To je morje,« sem zavpil. Skoraj tekel sem proti potoku. Ko sem prispel na breg, sem potlačil Mukija v lonec in ga spustil v vodo. Mislim sem se vkrcati tudi jaz, toda lonec se je potopil, kuža pa se je rešil na drugi breg. Sedel sem na travo in čakal, da privozi kaka ladja in me naloži. Tedaj priplava proti meni belouška. V smrtnem strahu sem planil pokonci in zavpil: »Krokodil!« Bil sem prepričan, da je to krokodil, kajti slišal sem že, da živijo krokodili v vodi in da žro ljudi. Začel sem moliti. Bog se me je reš usmilil in me pustil pri življenju...

Molk Stanislav.

Zanimivosti

Rastline — znanilke vremena. Marsikdo bi se nejeverno vprašal, ali je mogoče, da so tudi rastline lahko znanilke vremena. Takemu nevernemu Tomažu moramo odgovoriti, da je to prav gotova stvar, kajti že nešteto jih je bilo, ki so utegnili ta nenavadni pojav opazovati in o njem tudi drugim poročati. Že marsikdo izmed vas samih je morda videl jelkove storže, ki leže na tleh po gozdu pod jelkami, kako se zdaj zapirajo, zdaj zopet odpirajo. Zakaj? Zato ker je mnogo rastlinskih delov hidrokopičnih, to se pravi takih, ki lahko vzamejo iz vlažnega zraka vlago tako, da se omočijo, kar ima za posledico, da se ali raztegnejo ali skrčijo in upognejo, ta rastlina tako, druga drugače. In ker je zrak ravno pred nastopom deževja vlažen, so potemtakem spremembe, ki smo jih pravkar omenili, na jelkovih storžih in tudi drugih rastlinah napovedovalci bodočega vremena. Tako na primer ob vlažnem zraku jelkovi storži trdno zapro

svoje luskine, kisla detelja zapre svoje lističe, bodeča neža svoje cvetove in obenem izgubi svoj srebrni sijaj, ki sicer pri suhem in lepem vremenu krasi lepa pobočja naših brd, pa tudi kalužnica zapre svoje liste. Podlesna veternica žalostno povese svojo glavico. — Skoraj v vsakem cvetličnem vrtu goje tako imenovani babji prstanec, ki je tudi majhen vremenski prerok. Če je namreč lepo vreme, odpre svoje lističe že ob šestih zjutraj, če pa ima svoje čašice zapre že ob osmih dopoldne, potem je tega dne gotovo pričakovati, da bo deževalo. — Najbolj poznan vremenski prerok je med rastlinami krvomočnica, ki se po množini vlage v zraku raztegne ali pa spiraloasto zvije, da se more počasi zopet skriti v zemljo. Potemtakem ti utegne majhen lonček s preslico na oknu kazati vreme. Isto delo pa ti opravi tudi jelkov storž, ki ga obesiš med zunanje in notranje okno.

VRTEC

ŠTEV. 9

1937/38

LETNIK 68

Ob šmarnicah.

*Spet kliče nas venčani maj
k Mariji v nadzemeljski raj —*

tako odmeva v tem mesecu maju, v mesecu cvetja in pomladi, v najlepšem mesecu vsega leta, prelepa Marijina pesem po naših cerkvah. Vse slovensko ljudstvo, stari in mladi, revni in bogati, vsi se zbirajo v tem Marijinem mesecu dan za dnevom pri šmarnicah. Res, otročiči moji, še taki, ki so sicer že povsem pozabili na Boga in vero in na svojo dušo, celó tisti stopijo ta mesec v cerkev k Marijinemu oltarju, celó té gane vroča molitev vernega ljudstva, ki s tolikim zaupanjem moli k Mariji, da mu izprosi milosti in pomoči pri Bogu.

Kajne, moji mali prijatelji, tudi vi mnogokrat pri očetu ne dosežete, za kar ga prosite. Kako zaupno se potem obrnete k mamici, češ, prosi pri ateku za nas.

In tudi mi molimo v cerkveni pesmi: »Prosi, Marija, pri Bogu za nas!«

In ne zastoj! Saj nas naša katoliška vera tako lepo uči, da je mati Marija zares posrednica vseh milosti, ki nam jih deli njen sin Jezus, da je naša priprošnjica pri Bogu Očetu.

Prosimo mater Marijo! Ves mesec jo prosimo! Nobenih šmarnic ne smemo zamuditi! O, koliko prošenj imamo zanjo. Samo z vero in zaupanjem moramo prositi! Trkati moramo, pa se nam bo odprlo!

Otroci, prosite pri šmarnicah Marijo za zdravje in srečo svojih dobrih staršev, ki noč in dan za vas skrbijo; prosite za duhovnike, da jim bo Marija lajšala njihovo težko delo in njihove brige za naše duše; prosite jo za srečo našega vernega slovenskega naroda in za blagor naše ožje in širše domovine; prav posebno pa jo pri letošnjih šmarnicah prosite za mir in soglasje med narodi in državami na svetu: saj vemo vsi, da sta le v miru zagotovljena sreča in napredek človeštva na zemlji.

F. J.

Tonca iz lonca.

Nenavadna zgodba iz starih časov.

10.

iste dni, ko je Košana čakal, da mu grajski pisar sporoči, kako je opravil pri graščaku, je že izgubil sleherno upanje, da bi mogel Bernardek v šole.

Pa se je primerilo, da je srečal gospoda nunca, ki se je vračal z gradu.

»Hvaljen Jezus!« je pozdravil Košana.

»Amen na veke,« je odzdravil gospod in se ustavil.

»Hvala Bogu, lepo jesen imamo,« je menil Košana, da je kaj rekel.

»Lepo,« je pritrdil gospod in še vprašal, če je v vasi kaj novega.

Košana je povedal, da ni nič novega.

»Kaj, to ni nič novega, da misliš sina poslati v šole? Grajski pisar mi je povedal,« je bil gospod kakor užaljen.

»Mislim že, a ne vem, kako bo,« se je opravičeval Košana, ki je čutil iz gospodovih besed, da mu je zameril.

»Si nisi upal, seve, snedel bi te! Ali rajtaš, da bi ti sina kar tako sprejeli v šole, tudi če bi ti grad dovolil? K meni bi moral priti po krstno pisanje in Bernardek bi moral tudi že znati kaj brati in pisati,« je bil gospod še hud.

»Naj ne zamerijo, gospod,« je prosil Košana, »če bi pa zdaj pomagali ...«

»Pisar mi je povedal, da ne mara graščak nič slišati o tvoji prošnji. Pa graščak tako ne bo dolgo. Ko umre, dobimo mogoče boljšega. Veš kaj, če ima Bernardek veselje, da bi se kaj naučil, naj prihaja k meni. Ga vzamem jaz nekaj časa v šolo!« je končal gospod.

Kaj takega Košana ni pričakoval. Lepo se je zahvalil gospodu, ki je krenil nato v nasprotno smer proti fari.

Bernardek je bil ves srečen. Drugi dan je že šel h gospodu.

Gospod je hodil po trati pred župniščem, bral iz majhnih črnih bukev, jih vsakotoliko zaprl in šepetaje molil.

Menda sta hkrati drug drugega zagledala, a gospod je prvi spregovoril.

»Oho, naš šolar!« je rekel. »Kar bliže, kar bliže!«

In Bernardek se je boječe približal in pozdravil.

»Truden si, tja na klop pod hruško sedi in počakaj, da odmolim. Potem začneva,« mu je velel gospod.

Bernardek je šel in sedel ter gledal gospoda in ujel, ko je bil bolj glasen, da moli tako kakor v cerkvi, kadar bere ali poje iz tistih velikih bukev, ki jih prenašajo z ene strani oltarja na drugo ...

»Deo gratias!« je rekel gospod, ko je končal.

In potem sta šla v hišo in sta sedla za mizo, kjer je imel gospod že pripravljene drobne bukve, papir in v nizki, trebušasti steklenici neko

črno tekočino in zraven več velikih peres, ki so bila v spodnjem koncu pošev odrezana in precepljena.

»In nomine Domini, pa začniva, Bernardek,« je dejal gospod, pomaknil pred dečka odprte bukve in ga začel uvajati v skrivnost črk. Bernardek je bil bistre glave in si je hitro zapomnil črko za črko, da se je gospod kar čudil in bil zadovoljen. Z besedami je šlo teže. Bernardek jih je pač bral, a jih ni razumel. Bile so latinske besede, kakor je povedal gospod, ki mu jih je tolmačil s slovenskimi. Ko se je zdelo gospodu, da je za prvič dovolj, je vzel pero, ga pomočil v tisto črno tekočino in začel na papir prenašati vse, kar sta se prej učila iz bukev. K latinskim besedam je dostavljal tudi slovenske.

»To boš vzel s sabo, da boš doma ponavljal. Vsakokrat ti bom pre-pisal, dokler ne boš znal sam pisati,« mu je povedal, ko mu je dal papir, ki naj ga lepo spravi. In še je šel gospod in prinesel hleb kruha in jabolk in sta jedla in še govorila. Da so šole drage, je rekel gospod. Bernardek je pa rekel, da ima oče dosti denarja. Gospod se je začudil. Pa je Bernardek povedal, da ga je Tonca iz korenja napravil. Gospod se je zasmel in menil, da tak denar nič ne zaleže. In spet Bernardek, da je denar pravi, da je zlat in da prinese enega gospodu. Oče da ga bo rad dal, ker ga ima toliko. Gospod se je kar naprej smejal zlatemu denarju in Bernardkovi veri, zakaj, da bi imel reven kmet v takih časih zlatnike, ne, kaj takega more verjeti le otrok, ki ne ve, kaj je denar.

»Tako, zdaj pojdi. Jutri in vsak dan potem pridi ob takem času. Glavo imaš, sem videl. Če ima še oče denar, a ne iz korenja, potem bo že šlo!« je rekel gospod in Bernardek je odšel.

Ko je prišel do doma, ni postal kakor pred župniščem; kakor bi treščilo, je planil v hišo in v izbo.

»Vsak dan bom hodil h gospodu!« je bilo prvo, kar je zmago-slavno povedal, potem pa je razgrnil na mizo papir, da pokaže znamenja, ki jih že zna brati. Oče in mati sta pristopila k mizi

in gledala, Tonca pa je splezal po Bernardku na klop in potem še na mizo, da je mogel videti čudne stvari, o katerih sta z Bernardkom že tolikrat govorila, a jih nista razumela.

In čudili so se oče, mati in Tonca.

»Dobro glavo imaš,« je menil oče.

»Tudi gospod so tako rekli,« je bil Bernardek ponosen.

»Bog daj, da bi mogel v šole,« je želela mati, ki je že v duhu videla sina pred oltarjem.

Pa je Bernardek z gospodovimi besedami povedal, da bo že šlo, če ima oče denar, a ne takega iz korenja.

»Ali ni pravi?« je vprašal hitro Tonca.

»Mar si gospodu kaj govoril o naših zlatnikih?« ni bilo očetu prav.

Bernardek je povedal vse, kar sta govorila z gospodom, in še, da je obljubil gospodu zlatnik.

»Saj mi ga daste, oče, da bodo gospod videli, da je pravi?« je h koncu zaprosil in umolknil.

»Lahko bi bil molčal o denarju,« ga je pokaral oče. Bal se je gospodovih črnih bukev, če ni v njih takih čarov in zagovorov, s katerimi bi zlatnike spet spremenil v korenje. In je odprl skrinjo, da bi se znova prepričal, kako je z zlatim denarjem. Še vedno je zlato žvenketalo, ko ga je vzel v pest in ga je spet spustil na dno. In je obljubil sinu, da da mu dá zlatnik, katerega naj gospod kar zase obdrži, ker ga bo učil ...

Potem pa sta se Bernardek in Tonca učila. Bernardek je bil kakor gospod, Tonca pa kakor Bernardek. In je kmalu gospod, ki je bil Bernardek, ugotovil, da ima Bernardek, ki je bil Tonca, dobro glavo. Vse si je zapomnil in je bil vesel, da zna tudi že brati. In ko sta se naučila brati, je hotel Bernardek, pravi Bernardek, poskusiti še s pisanjem. Poiskala sta pred hišo kokošjih peres in Bernardek jih je obrezal, kakor je videl pri gospodu. Ko so bila peresa pripravljena, je šel k ognjišču, vzel nekaj oglja, ga stolkel v prah in ga del v majhen lonček in dolil vode ter mešal in mešal, a ko je pomočil pero, je videl, da je voda ostala voda ... Tonca je bil tudi vzel oglje in ko je prišel za mizo, je odkril veliko skrivnost. Z ogljem je šel po beli javorovi mizi in oba sta

zastrmela: oglje je pisalo. In potem je Bernardek popisal vso mizo in ker je bil prepričan, da so se mu vse črke posrečile, je bil vesel in poklical očeta in mater, naj gresta gledat, kako zna tudi pisati. Mati je bila vsa iz sebe, ko je videla, kako ji je sin pomazal mizo, in je šla po toplo vodo in cunjo in pri priči zbrisala vso pisano učenost. Bernardek in Tonca nista mogla razumeti materine jeze, oče jo je. Nič ni rekel. Šel je iz sobe in čez nekaj časa se je vrnil in prinesel dve tanki črni skrili, s kakršnimi so imeli pokrito streho, pa še dva podolgovata kamenčka.

»Tu imata, da ne bosta mazala materine mize,« je rekel in povedal, da se na take skrili lahko s kamenčkom belo piše.

In Bernardek in Tonca sta takoj poskusila in sta videla, da je res. In sta bila vesela in sta pisala in brisala, da je bilo kaj.

In potem Toncu drugi dan in tudi pozneje ni bilo več dolg čas, ko je odšel Bernardek h gospodu in je bil sam doma. Pisal je in pisal kar na obe skrili in na obe strani in bil pri tem tako zamišljen, kakor bi bil pozabil na ves svet, kolikor ga je poznal, in bi bil že pravi učenjak ...

11.

»Tonca, zdaj se pa pripravi, v grad morava. Pisar je poslal pome. Graščak bi nemara rad ozdravel,« je prišel Košana izpred hiše v izbo. Tonca je pustil pisanje.

»Kdaj pojdeva?« je vprašal.

»Jaz se brž pripravim,« je rekel Košana.

»Pa Tonca bo treba tudi umiti in lepo počesati!« je zaklicala Košana iz kuhinje, v katero so bila vrata priprta.

In je prišla Košana z vodo v izbo, da bi Tonca umila.

»Kje pa je?« je vprašala, ko ga ni nikjer zapazila.

»Za pečjo,« je povedal mož.

»Pa ga ni,« je povedala, ko je pogledala za zapeček.

»Tonca, kje si?« sta vprašala mož in žena obenem.

»Tukaj sem, za pečjo sem, hihihhi ...« se je oglasil Tonca in se veselo zasmejal.

»Sveti križ božji, kako naj te pa zdaj umijem in počesem, da boš lep, ko te ne vidim,« je vzkliknila Košana.

»Hahaha, saj ga tudi drugi ne bodo videli in tako ni treba, da bi ga umila. Tonca že ve, kako je treba iti v grad, da bo prav!« je bil mož zadovoljen.

Košana se je bil napravil in stopil k peči ter z roko iskal Tonca, da bi ga vzel v naročje in z njim odšel.

»Na, pa sem te le dobil, ko vem, da si. Graščak te ne bo dobil, ko ne ve nič o tebi, hahaha ...« je bil Košana zadovoljen in odšel s Toncem.

Med potjo sta se Košana in Tonca še dodobra zmenila, kako bosta v gradu nastopila. Ko sta se bližala Graparjevi hiši, je Košana pomislil, da bi nemara bilo dobro, če bi šel Grapar z njima. Ako bi graščak hotel vedeti, kako je rajnki oče naročil zaradi Bernardkovega šolanja, bi mogel samo Grapar govoriti. In povedal je Toncju, kako misli, in Tonca je bil zadovoljen in sta se ustavila pred hišo in Košana je poklical Graparja in mu povedal, kako in kaj.

Grapar se je hitro napravil in potem so šli.

Pisar je oba moža prijazno sprejel.

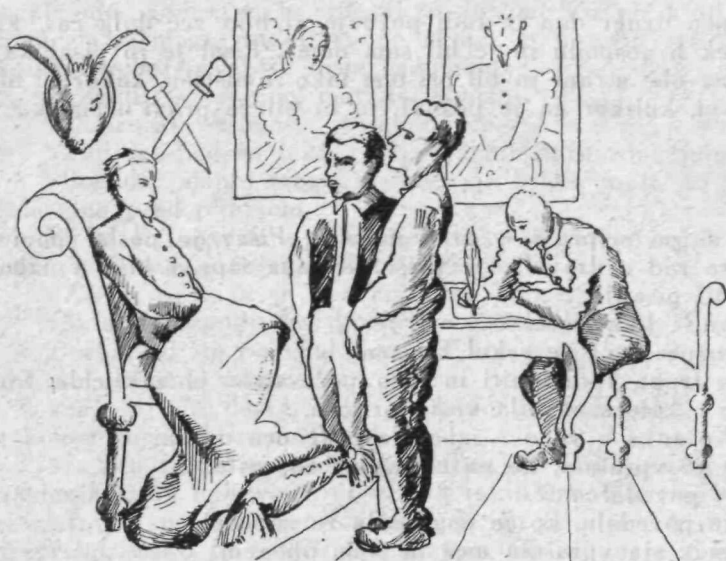
In potem je povedal pisar, kar je Košana že vedel izza tistega dne, ko se je srečal z gospodom, in še, da je graščak potem večkrat sam s seboj kričal, da se tudi mrtvih tlačanov ne boji. Pa da so bolečine vedno huje pritiskale, da sta mu odpadli že obe roki do zapestja in da mu tudi noge gnijejo.

»Pa je zadnje dni in noči prerjovel in pretulil, da nas je bilo v gradu groza. Vse da napravi, je obljubljal, samo da bi mu kdo pomagal. Zato sem poslal marenj, da pridi,« je končal pisar.

In potem jih je peljal pisar h graščaku.

Potrkal je na lepo izrezljana vrata in od znotraj so zaslišali zamolkel glas. Vstopili so.

Košana in Grapar sta obstala in oba in še Tonca so se čudili, ko so zagledali na mehke sedežu naslonjaču za mizo graščaka. Shujšan je bil, da ga ni bilo spoznati. Tonca je gledal, kako lepo sobo ima graščak.

Tu je videl po stenah podobe, ki so bile še mnogo lepše kakor po hodnikih. Najbolj se mu je zdela lepa podoba, s katerega je gledala tako prijazno in mило lepo oblečena žena. Spomnil se je, kaj je slišal praviti o graščakovi ženi, ki je umrla ali kaj, in je sklepal, da je podoba graščakinje. Zraven je

bila druga podoba. V njej je spoznal graščaka, ki ni bil onemu tam spodaj skoraj nič več podoben. In še je videl Tonca po stenah meče in nože in še drugo orožje, kateremu ni vedel imena...

Pisar se je približal graščaku, se mu globoko priklonil in ponižno povedal, da je prišel Košana iz Srednje vasi in z njim Grapar, če bi gnadljivi gospod grof hotel vedeti, kako je bilo s tistim naročilom...

Graščak je nekaj zarenčal in pisar je odstopil in ukazal Košanu, naj stopi bliže h grofu. Košana se ni nič bal.

»Gnadljivi gospod grof,« je začel, kakor je slišal pisarja, »prišel sem, kakor ste želeli. Če mi dovolite, da pošljem lahko sina v šole, ozdravite.«

»Kako moreš to reči?« ga je vprašal mrmraje graščak in očitno premagoval bolečine.

»Morem,« je odvrnil Košana kratko.

»Kdo ti je to povedal?« je hotel vedeti graščak.

»Božja volja je, da vem,« se je izmaknil Košana.

»Ali oče?« je vprašal graščak in tako čudno razvlekel obraz, kakor bi z odporom moral gledati nekaj groznega. Košana je molčal.

»Ali veš tudi ti, Grapar?« se je obrnil k drugemu tlačanu.

»Gnadljivi gospod, vem in ne vem, a je bolje, če ne povem, ker drugače bi vam ne bilo mogoče pomagati,« je zvito odgovoril Grapar.

Pisar, ki je stal ob strani, ni mogel verjeti, da graščak tako prizanesljivo govori s tlačanoma.

»Dovolim, da pošlješ sina v šole, a dokler ne ozdravim, ga ne smeš poslati ob doma,« je nato rekel graščak Košanu.

»Kaj pa, gnadljivi gospod grof, če pri priči ozdravite?« je vprašal Košana.

»Potem ga odpelji še danes, če hočeš!« je odvrnil graščak.

»Pa naj bi, gnadljivi gospod grof, to vaš gospod pisar zapisal, da bi oni to podpisali in bo držalo,« je hotel Košana.

»Ne morem podpisati!« je graščak vzkipe, ker je mislil, da ga tlačan draži in se mu posmehuje.

»Zdaj ne, pa potem, ko ozdravite. In to bo lahko, preden pojdeva z Graparjem z gradu,« je menil Košana.

»Pisar, pripravi papir in zapiši, kar sem govoril!« je ukazal graščak. Pisar se je poklonil in odhitel iz sobe.

»Ti pa si zapomni,« je nadaljeval graščak Košanu, »če se iz mene norčuješ, se ti bo godilo še huje kakor tvojemu očetu zaradi tistega krajcarja!«

Košana se je približal graščaku in mu rekel, naj mu da levo roko.

»Levo? Zakaj levo?« se je upiral graščak.

»Zato, ker tako hočem,« je dejal Košana.

In graščak jo je moral dati. Obvezano je imel, da bi se ne videla ostudna rana. Košana se je delal, kakor da ne more obveze odvezati, in je namignil Graparju, naj pomaga. Graščak je voljno držal in ni ugovarjal. Tonca se je tedaj previdno pripognil in kanil na rano kapljico čarodejne tekočine in želel, naj leva roka ozdravi.

»Tako, gnatljivi gospod grof, zdaj boste videli!« je rekel Košana, ki je opazil kapljico, katere graščak ni ne videl ne čutil.

Pisar se je vrnil in sedel za mizo.

»Piši, piši, kar sem govoril! Glej, glej, leva roka je že cela. Prav taka je, kakor je bila pred boleznijo!« je graščak veselo zaklical in gledal roko in jo na vse načine pregibal, da bi se prepričal, če je res ozdravljena. Pisar je pisal in strmel.

»Zdaj pa še desno in še noge!« je prosil graščak, nič več dvomeč, da mu jih ne bi Košana ozdravil.

»Gnatljivi gospod grof,« mu je odgovoril Košana, »zdaj vidite, da je res, kar sem vam pravil. Če pa hočete, da boste popolnoma ozdraveli, mora pisar še nekaj drugega napisati!«

»Vse napiše, kar povej, kaj želiš!« je bil graščak pripravljen.

»Potem naj gospod pisar zapišejo tako, da gnatljivi gospod grof ukazujejo in potrjujejo, da od tega dne naprej za zmeraj ne bova ne jaz in ne Grapar več tlačana in da sva samosvoja kmeta in taka ostaneva in tudi naši otroci in otrok otroci, dokler bo najin rod živel. In še to naj zapišejo, da zmanjšajo gnatljivi gospod grof tlako in desetino vsem kmetom, ki spadajo pod grad, za tri dele. In še to. Nekega Tonca, ki je čevljarjev iz druge doline, poznam. Če bi hotel kdaj živeti v Srednji vasi, naj bi se tudi naselil s starši kakor samosvoj kmet.«

Košana je povedal, kaj želi. Grapar je z veseljem v srcu poslušal in ugibal, kako bo, Tonca se je kar začudil, ko ga je Bernardkov oče imenoval, pisar je pisal, graščak je pa mrko gledal.

»To so tvoje želje?« je trdo vprašal.

»To so, gnatljivi gospod!« je odgovoril Košana.

»In če bi zdaj poklical biriče in vaju ukazal zapreti!« je grozeče nadaljeval graščak.

»Potem ne ozdravite,« je mirno vrnil Košana.

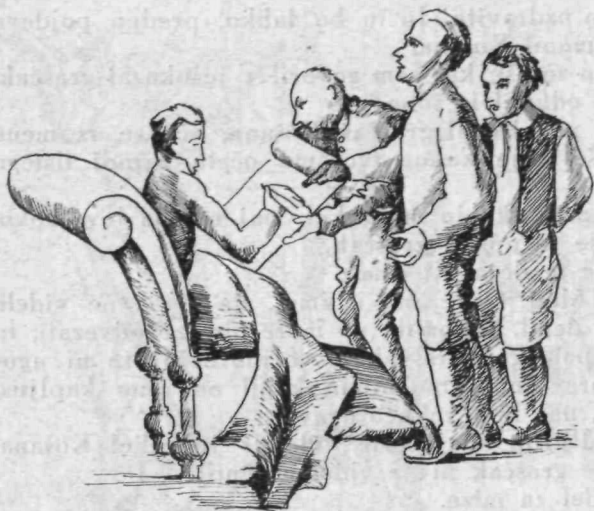
Graščak se je zdrznil in spet pogledal na zdravo roko.

»Pa še to naj napišejo, gospod pisar,« se je spomnil Košana, »da gnatljivi gospod grof obljublja pri svojem zdravju, da bodo posihmal zmeraj s kmeti dobri in lepo z njimi ravnali.«

»Kaj?« je zarjovel graščak.

Tonca je bil vesel, ko je slišal to Košanovo zahtevo, in si jo je zapomnil, da jo vplete v svojo željo, če bi graščak popustil in se vdal.

»Tako in nič drugače, gnatljivi gospod grof. Saj sem dosti dober, da vam hočem pomagati, ko ste vi tako hudo ravnali z mojim očetom

in še z drugimi, tudi z Graparjem. Kako naj vam pomagam, če pa že zdaj grozite, ko še niste zdravi? In kaj bi bilo z nami, če bi spet zdravi mogli iz gradu?» se Košana ni ustrašil.

Graščak je molčal, kakor da se bori sam s seboj ob besedah, katerih si ne bi bil prejšnje čase nihče upal govoriti pred njim. In zdaj jih je moral poslušati in mirno prenesti. »Pisar, ali si zapisal tudi zadnje?» je vprašal.

»Sem, gnadljivi gospod grof,« se je poklonil izza mize pisar.

In graščak je iztegnil desno roko kakor prej levo in vpricho pisarja sta jo Košana in Grapar odvezala in še je šel Košana s svojo preko rane, ko je ugledal na nji kapljico.

»Tudi desna bo zdaj dobra!« je rekel in je ni več zavezal.

Graščak jo je odmaknil in jo gledal, kakor so jo gledali vsi. In vsi so videli, kako se rana suši in kako zapestje raste v dlan in prste prav do nohtov. In kakor prej levico tako je zdaj graščak pregibal desnico in si ju nazadnje zadovoljno pomel in rekel:

»Nič se ne kesam, da sem se dal pregovoriti. Vse je zapisano, kar si želel, Košana. Zdaj mi pa še noge ozdravi!«

»Zdaj imajo desno zdravo, gnadljivi gospod grof, in lahko podpišejo, kar je zapisano,« je opomnil Košana.

In graščak se je moral vdati. Pisar mu je prinesel papir in pero in je podpisal.

»Zdaj naj pa pisar preberejo, kar je zapisano!« je želel Košana.

In pisar je bral in Košana in Grapar sta poslušala in prikimovala. Vse je bilo tako zapisano, kakor je Košana govoril.

»Zdaj pa naj dajo pisanje meni,« je rekel Košana pisarju.

Pisar je pogledal graščaka in ko mu je ta dal znamenje z roko, je izročil pisanje Košanu, ki je pa še pripomnil, da morajo prav tako zapisati tudi v grajske bukve. Da bo sin, ko bo duhovnik, prišel na grad in pogledal, če so res napisali.

»Kar zanesi se!« je dejal graščak.

In potem so graščaku ozdravili še noge in ko je stopil nanje in je mislil pisar, da bo planil nad oba kmeta, se je zgodilo nekaj, česar ni pričakoval. Obema je dal roko in ko je Graparju vrnil še zlatnik, ju je povabil s pisarjem v obednico in ju je pogostil, kakor da so si že od davna najboljši prijatelji.

(Dalje.)

Mali mucek.

Deček, ki mu je bilo šest let, je večkrat spremljal svojo dobro mater, ko je obiskovala reveže; nekoč je pri takem obisku videl dečka, ki ni imel ne postelje ne igrač.

»Mama,« je dejal, ko sta se vrnila domov, »pošlji dečku mojo posteljo, jaz pa bom ležal pri tebi v veliki postelji.« »Dragec, tega jaz ne dovolim. Pač pa bom poslala dečku tvojo staro suknjo in deček bo vesel,« mu je mati odbila prošnjo.

Deček je pomišljal. Čez nekaj časa je spet stekel k materi: »Mama! Pošlji dečku vse moje igrače!« Vse igrače je nato prinesel materi, le eno si je obdržal: malega mucka, ki je lepo zamijavkal, če si ga stisnil. Mati je vse druge igrače odposlala dečku.

Drugi dan, ko je naš junak prilezel iz postelje, je zaklical materi: »Mama! Mislim, da se oni siromašni deček zelo dolgočasi.« »Nič se ne dolgočasi, saj ima dosti igrač! Niti ti se nisi slabo zabaval, ko si imel vse one igračke,« tako se mu je smejala mama, da bi ga potolažila. »Meni se pa le zdi, da se dolgočasi: nima namreč malega mucka! Tudi jaz sem se dolgočasil, dokler ga nisem imel,« tako je žalosten razlagal sinko.

Vzel je v roke muca in razmišljal... V njegovem srcu se je bil ljut boj: ali naj obdrži muca, ali naj ga da revnemu fantku in stori dobro delo.

Globoko je vzdihnil, se približal materi in ji dal muca: »Mama! Dečku dam še muca,« je šepetal.

Mati je objela svojega dobrega otroka in si mislila: »To ni več darežljivost, to je junaštvo!«

Vanin:

V maju.

*V zlatih žarkih razlito z neba
soncece mlado se smeje:
zdravja, veselja polno mero mi da,
ko dobrovoljno me greje.*

*Ptičice drobne v majniškem drevju
pesmi žgolijo ljubo,
ko jih poslušam, pevke v vejevju,
duša se dviga v nebo.*

*Pisane cvetke po tratah in v logu
opojno dehtijo vseoprek;
v šopke jih vežem, pa Mariji in Bogu
nosim h kapelici v breg.*

Gustav Strniša:

Žarki.

*Vsak žarek plava svojo pot,
a v sonce stekajo se vsi,
in kadar sili na zahod,
čez hrib in dol se jim mudi.*

*Vsak žarek plava svojo pot,
nikoli je ne izgubi,
a koliko je nas, sirot,
premnogi cilj svoj izgreši!*

Paule Kveder:

Nastanek Ráteškega jezera.

(Gorenjska legenda.)

Tam, kjer se mogočne skale vzpenjajo visoko, da še pritlikavo grmičje obnemore v rasti, in so borovci v strminah vsi krivi in raztreskani od viharjev in strel, stoji ponosno gora Ponca. Strme so njene stene, ki se kopljejo v soncu, in le gamsove steze jo preprezajo. Pod njo, kjer je dolina najožja, je vasica Ráteče. Stara je ta vas, stare so hiše, lesene in zidane ter s škodljivimi krite, oddavna pa so bivali tod dobri ljudje.

Pa sta prišla v Ráteče pred mnogimi stoletji Kristus in Marija. Na obronek nad vasjo sta sedla v smrekovo senco, da bi se odpočila. Ljudje so hodili s polj in host in prijazno pozdravljali tuja popotnika. Trudna sta bila in lačna, ker tega dne še nista použila niti najmanjšega grizljaja.

»Poprosiva pri ljudeh ostankov jedi,« je dejala Mati.

»Dobri so, a sami stradajo!« je odvrnil Kristus. In nista stopila v hiše in nista prosila. Molče sta sedela.

Nenadoma se jima približa izza Ponce cel oblak. Vedno bliže plove. Kar spoznata, da je to velika jata golobov in golobic. Vsak od njih je nosil v kljunu kos hrane: ta zelišče, oni sadež; drug za drugim so odlagali prineseno k njunim nogam. In so odleteli... Mariji so solze orosile lepe oči, ko sta jedla.

»Kako dobri morajo biti tod šele ljudje, ko so njihove živali tako usmiljene. Bog jim plačaj!« je med blagoslavljanjem dobre vasice izustil Kristus. Ko sta odšla dalje, je Mariji spolzela solza po belem licu in kanila na planinsko zemljo. Zakotalila se je v skalnata tla in ni se izgubila med kamenjem, ni se posušila v sončnih žarkih. Večala in večala se je. Nastalo je jezero, ki ni več izginilo, in vaščani so ga imenovali Ráteško jezero...

Griša Koritnik:

Koraljni otok.

(Balada)

*Plače morje, plače v sive skale,
plove ladja daleč od obale,
od obale v kraje nepoznane,
mimo rtov, čez meridiane.*

*Ne ustraši smelega mornarja
ne vodá globina, ne objem viharja —
nič ne zadržuje ga, ne moti,
ko hiti po daljni morski poti.*

*Na čudesa biserna, prelepa,
misel živa mu srcé priklepa,
na skrivnostne čudežne otoke,
živobarvne oceanske loke.*

*Zgodnji svit ga prebudi v pristanu
neki dan na širnem oceanu;
sidro vrže, zasadi zastavo,
prisvoji si otok in veljavo.*

*Ali morje, sinje morje plače,
grenko plače, suče vse drugače:
Niz koralj mornarju pot zaskoči,
zveže brod mu s trdimi obroči.*

*Več in več koralj se nanj prilepi,
prerasto ga biserni oklepi:
trup in pâlube in jadra bela
se ustavijo odrevenela.*

*In mornarju otrdí desnica,
prt koraljni mu zagrne lica.
Morje ve samó, nebeška zarja
za usodo smelega mornarja.*

Pikopolonica.

ikopolonica je bila nekdaž neznatna rdeča gobica. Stala je v senčnatem gozdu in mali palček Bradač si je postavil pod njo svoj domek. Bradač je bil zelo majhen, komaj nekaj centimetrov visok, a njegova rjava bradica je bila predolga, kajti pri hoji mu je vedno nagajala in se mu zapletala med nožice, da je revček telebnil na tla in se udaril na nasek, da mu je pritekla kapljica živordeče krvi.

Kadar je bil Bradač doma pri svoji ljubljeni pikopolonici, je bil kaj živahen in vesel. Drazil je dolgokrako kobilico in jo ščegetal z drobno bilko, da je često skočila kar čezenj in mu ušla. Potem je zlezal na nizko streho svoje gobice, kjer je najrajši legel, vtaknil pod glavo svojo kapico in zadremal.

Doma je Bradač res udobno živel. Hujše se je pa možičku godilo, če je taval okoli po svetu. Njegovi bratci so se radi iz njega norčevali; ker je bil tako neroden, da je kar na lepem padal. Poredneži so mu celo zložili pesemco, katero so vselej zapeli, kadar so opazili, da koraca po mahu k njim:

»Skoči Bradač,
urnih krač,
dvigni se iz travice,
boj se, boj se kravice;
kravica te bo ham, ham,
bratec bo umrl nam,
škoda dolge bradice!«

Bradač je pa bil skromen možek. Svojim bratcem se je samo prijazno smehljal.

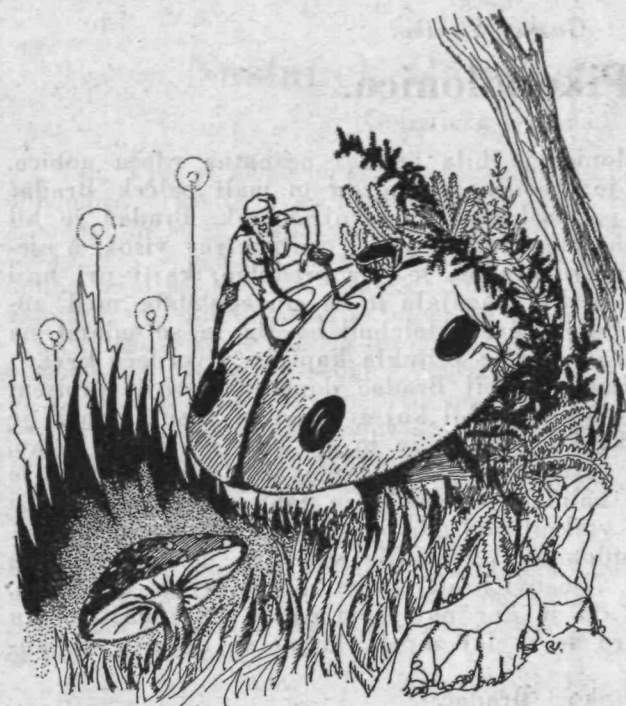
Sicer so pa bili Bradačevi veliki gospodje. Imeli so visoke, pedenj velike hišice, sloneče na pestrobojnih gobah, ki so ponosno žarele.

Kadar je obiskal svoje bratce Bradač, so ga vodili po svojih prostranih hišicah, mu postregli s strdjo divje čebele in se z njim rvali na zeleni tratici. Ubogi Bradaček je bil najmanjši in najšibkejši ter je vedno podlegel, a bratci so zmagovalcu ploskali, ni se jim smilil njihov šibkejši brat.

Ko se je nekega dne vrnil Bradač domov in splezal na rdečo streho svoje gobice polonice, kjer je občudoval zarjico, ki je kukala skozi veje dreves, je začul pod seboj pritajeno šepetanje. Pogledal je na tla. Zagledal je dve ostudni gosenci, ki sta se pomenkovali, da prideta zjutraj s svojimi sesticami nad gobico, ki ima pač dobro in slastno meso. Z združenimi močmi sta sklenili polastiti se gobice, se v nji naseliti in jo uničiti. Uboga gobica je pred svojima sovražnicama stala vsa preplašena, a pomagati si ni znala, čeprav je vedela, da ji preti strašna smrt.

Dobrodušni Bradač je poslušal neusmiljenki in kar žal mu je bilo svoje gobice, prav zelo žal! Začutil je mokroto v očeh in celo v nosku, da je kihnil tako glasno, da je preplašil gosenici, ki sta mislili, da je v bližini skrit sovražnik, in sta urno odlezli.

Bradač je objel svojo rdečo gobico in jo jel tolažiti:

»Ne boj se, polonica moja miljena, rešim te, prav gotovo, da te rešim, véruj mi! K svojemu stricu pojdem, ki je star, zelo star in zna čarati. Ta mi pač pomore!«

Čeprav se je bližala že noč, je vendar sklenil Bradač takoj obiskati strica samotarja, ki je prebival v neki gozdni votlini. Bradač je zagledal pred seboj kosmatega čmrlja. Tega je nekdanj skril pred razdraženim sršenom, kateremu je čmrlj hotel odnesti med, pa ga je presenetil, a pritlikavi Bradač je čmrlja skril pod velik lipov list, da ga je razsrjeni sršen zaman iskal.

Pritlikavec je poklical čmrlja, ki je počenil predenj, in Bradač mu je sedel na hrbet. Kmalu sta bila pred votlino strica čarovnika. Čmrlj je Bradača odložil in odšel k svoji strinji divji čebeli v goste. Čebela je prebivala v nekem votlem drevesu. Povsod je bila znana kot največja skuplja. Za svojo strd je strinja kar trepetala in nikomur ni postregla z njo.

Ko je vstopil Bradač, je stric vil piščalko iz tanke vrbove šibice in se takoj prihajaču prijazno nasmehnil:

»Vem, vem, kaj bi rad, le počakaj,« je dejal in možek je čakal.

Striček je napravil piščalko in stopil pred duplino, kjer je pihljal lahni vetrc. Starček je po tem vetrcu poskušal posneti glasove svoje tanke piščalke. Zadovoljen se je vrnil in rekel svojemu nečaku:

»Bilke, mojih brzozjavov nosilke, so prisluškovale, ko si tolažil svojo gobico. Takoj so oddale novico svojim sestram, te spet drugim in kmalu sem zvedel novico, da prideš. Pomagal ti bom. Jutri pride krdelo gosenic. Tvojo gobico bodo spoznale po rdeči barvi. Evo, tu imaš umazano črno barvo, namaži z njo gobico in komaj sam jo boš spoznal, a gosenice je pač ne bodo in odhitele bodo dalje!«

»Ne, ne, dragi striček, moja gobica mora ostati lepo rdeča,« je zadjikoval mali nečak.

»Rdeča? Ali veš kaj napravi? Naredi na nji s to barvo črne pike, še lepša bo postala, prava pikopolonica bo. Tvoji sovražniki, jo pa najbrž ne bodo spoznali.«

»Kaj pa, če jo spoznajo?« je vprašal skrbni možek.

»No, če jo pa spoznajo,« je dejal striček, »pa napravi prav čez sredo njene strešice s to črno barvo tanko črto in zapoj:

»Pikopolonica, gobica rdeča,
zdaj pa postani žuželka blesteča!«

Zletela bo spremenjena v prijazno žuželko in rešena bo svojih sovražnikov. K tebi se bo pa vedno vračala, da se ne boš dolgočasil,« je rekel striček in Bradaček se je hvaležno poslovil.

Pred votlino je že čakal čmrlj. Kosmatin je bil slabe volje, kajti skopa strinja mu ni privoščila niti najmanjšega polizka medu in pošteno je bil lačen.

»Kar hitro pojdiva, domov se mi mudi, kjer me čaka lonec strdi,« je zagodel čmrlj in že sta letela nazaj k rdeči gobici.

Čmrlj se je odmajal domov, kar pijan je bil od same lakote, a Bradaček mu ni mogel postreči, ker ta dan ni ničesar imel pripravljenega.

Prijazno se je smehljala gobica svojemu pritlikavcu, ko je jel s črno barvo slikati po nji pikice. Ko je delo dokončal, je legel k počitku in željno pričakoval drugega dne, a barvo in drobni čopič, ki mu ga je dal striček, je imel že kar pripravljen.

Preden je posijala zarja, je bil Bradač že na nogah. Na strehi svoje gobice skrit je oprezoval, kaj se bo zgodilo.

Tedaj je videl v daljavi, kako se je v travi nemirno premikalo krdelo gosenic, ki so se bližale vedno bolj in bolj. Kmalu so bile pri gobici in so jo jele ogledovati. Čul je, kako so se živahno poménkovale. Nekatero so trdile, da to ni tista okusna gobica polonica, saj je vsa pikasta, a druge so trdile, da je prav ona.

Naposled so zmagale druge gosenice in vse krdelo se je napotilo proti nji, da jo napade.

Pritlikavec je spoznal, da se mu prva nakana ni posrečila. Vzel je svoj čopič in čakal. Ko so hotele pasti na gobico prve sovražnice, je potegnil čez sredo tenko črno črto in zapel:

»Pikopolonica, gobica rdeča,
zdaj pa postani žuželka blesteča!«

Komaj je to spregovoril in se spustil po njenem stebelcu na tla, se je streha gobice razpočila, belo stebelce se je skrilo v majhno telesce. Pš, pš, je zašumelo in nad glavami začudenih sovražnic je zaplesala ljubka žuželka. Gosenice so kar strmele in zijale za njo, dokler ni zginila v daljavi.

Pikopolonica je zdaj žuželka sreče; kdor jo vidi, je vesel. Slednji dan se vrača k svojemu dragemu pritlikavcu in ga spremlja po njegovih potih; nizko leteča nad njim ga opozarja na nevarnosti in skrivne sovražnike. Vsi pritlikavci bratci ga zdaj visoko cenijo, kajti nihče nima tako dobre prijateljice.

Drobna rdeča gobica pa pikopolonica ne bo postala nikoli več.

Bistroumnost ata Butice in pobarvan nos.

Župan in (Tomaž), prvi občinski svetovalec v Pri-

smukljah, sta morala oditi po nujnih uradnih opravkih v

Obenem bi naročila pri za občinsko novo , ki naj predstavlja

 . je svetoval, naj bi obvestila s po

da ju počaka kar doma. Ata so se odločno uprli, češ, škoda

 za . Saj mu lahko sama osebno oddava in pri

tem je tudi ostalo, ker morajo imeti že prav. je pač moral

odnehati. so pripravili in ga položili na , da ga

vzamejo s seboj. Pri odhodu so se sporekli z ter razburjeni

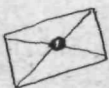
čisto pozabili na in odšli s na . Že daleč od

se je šele toliko polegla jeza, da so mogli zopet pametno misliti.

Padlo jim je v pozabljeno . Tudi se spomni, da je po-

zabil s seboj vzeti za pripravljeno . Oba ugibata, praskaje se

za , kaj početi; pa ni drugače - obrnila sta se jezo in racala nazaj po in . Toliko sta se zamudila, da sta komaj še ob določeni dospela vsa zasopla v , k važnemu uradnemu opravku.

Po opravku gresta hitro k , da mu oddasta in ter naročita . , ki je že radi komaj , zadrževal smeh, je smeje izjavil, da bo mala za   vendarle nekoliko premajhna. A ata župan , boječ se prevelikih stroškov, odločno odvrnejo „Nič ne de, če je tudi malo premajhna za , naj mu pa doli visijo.“ ki je slišal pametno odločbo ata je kar debelo gledal in odprl na stežaj, se je pa tako smejal, da mu je padla z barvami in na tla. so gledali debelo, kaj naj to pomeni, toda še od zjutraj nataktnjeni niso poznali šale ter razburjeni priložili zaušnico, da mu je odletel

 v Takoj so se pa kesali svojega naglega dejanja, a pre-

pozno, kajti razdražen je oplazil z mokrim po

tako, da so imeli na mah živozeleno pobarvan cel in še eno

 je nato skočil k , da bi poklical Oba prismukljanska

modrijana sta se tega tako ustrašila, da sta pozabila na in brž

odkurila skozi na , kamor jima je sledila še

in odtod po najkrajši poti proti domu.

Po poti so si skušali očistiti namazani in pa oljnata barva

se ne odstrani. Čakali so s v do in šele potem so

si upali priti domov. Iz si niso upali še tri dni, dokler nista

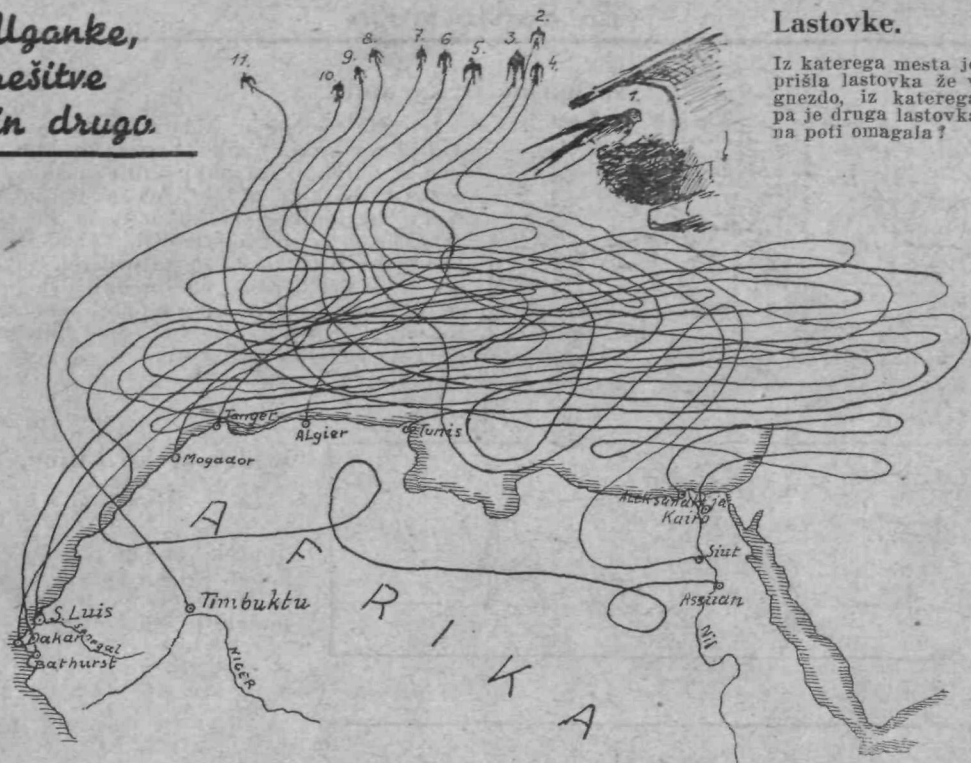
bila in popolnoma čista.

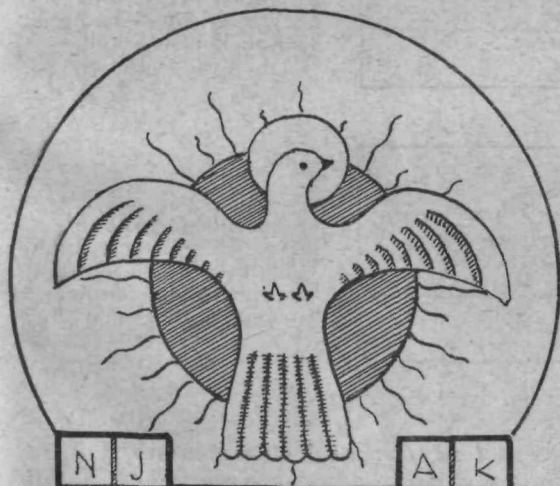
Uganke, rešitve in druga

Lastovke.

Iz katerega mesta je prišla lastovka že v gnezdo, iz katerega pa je druga lastovka na poti omagala?

BINKOŠTI. (PAK)

N	J					A	K
O	I	N	D	O	N	R	J
I	M	D	U	P	I	B	E
D	I	E	J	S	V	Z	R
U	T	M	E	O	G	O	S

Posetnica.

V. Anz. Vodnik

Žiri

Kaj je ta mož?

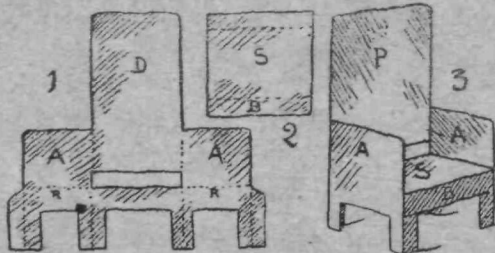
Rešitev uganke iz 8. številke:

1. Muhasti april: Moker se dežja ne boji.
2. Križ: Od hlevcavo križa je šlo odrešenje.
3. Posetnica: Mesarski pomočnik.

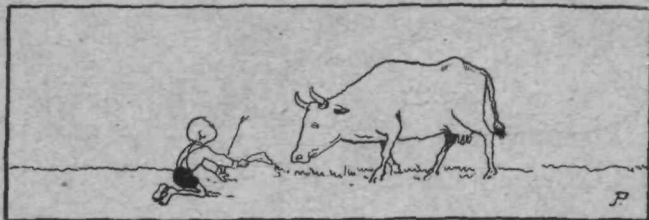
Vse uganke so pravilno rešili: Milena Škufca, Stična; Slavko, Mirko in Cirila Cuderman, Predvor. Izžreban je bil Mirko Cuderman.

Smešnica. Učitelj je v šoli pri prirodslovju razlagal učencem, kaj je kratek stik. Ko je mislil, da je to stvar že dovolj razložil, je hotel preskusiti, ali so učenci razumeli, kar jim je bil razlagal. »Poslušajte,« pravi, »kaj je to, če obrnem stikalo enkrat, dvakrat, trikrat — pa se luč ne vžge?« Pa se oglasi mali Tonček: »To je kaj preprosto, gospod učitelj, elektrarna vam je ukinila tok, ker ga niste plačali!«

Naslanjač iz kartona.

Izrežite močnejši karton tako, kakor vidite na sliki. Lahko napravite tudi v večjih oblikah. Na sliki vidite naslon za hrbet D, naslone za lakti AA in štiri noge. Nato zavijte karton, kakor Vam kažejo pikčaste črte, razen črte RR. Potem izrežite sedež S (slika 2.) in ga prilepite tako, da zaviti del B pride na sprednji del, prilepjen na noge. Tako boste dobili moderen naslonjač. Ko je izgotovljen, ga lahko po-barvate po svoji mili volji.

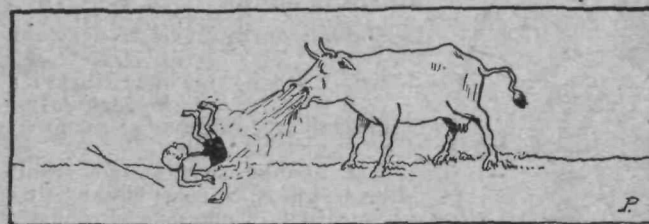

Kadar sivka kihne.

Tonček velik je porednež: poper, sol na pašnik nese in navihanec po travi mešanico vso natrese.

Sivka se približa soli in pokusi to dobroto. Kar zapazi hudo zmoto — pači se kot še nikoli.

Muka, močno bruhne, kihne, velikanski hrušč napravi: v kolobarju elegantnem Tonček se prevrne v travi.

Opozarilo!

Ker se bliža konec šolskega leta, uprava Vrta vljudno prosi vse naročnike, da pravočasno poravnajo naročnino za tekoči letnik. Uredništvo pa opozarja rešilce ugank, da je treba rešitve poslati že do 20. maja, ker bo junijska — zadnja številka izšla že 1. junija!

»Vrtec« izhaja 15. dan v mesecu in stane za vse leto din 15.—. Urejuje ga in obla- stem odgovarja Jesenovec France, profesor v Ljubljani, Vodovodna cesta št. 24. — Uprava »Vrtca« v Ljubljani, Kopitarjeva ul. 2 (H. Ničman). Izdaja in tiska ga Jugo- slovanska tiskarna v Ljubljani (K. Čeč).